ISSN 2394-5303

[illegible]

प्रिंटिंग एरिया

Issue 29, Vol-01, May 2017

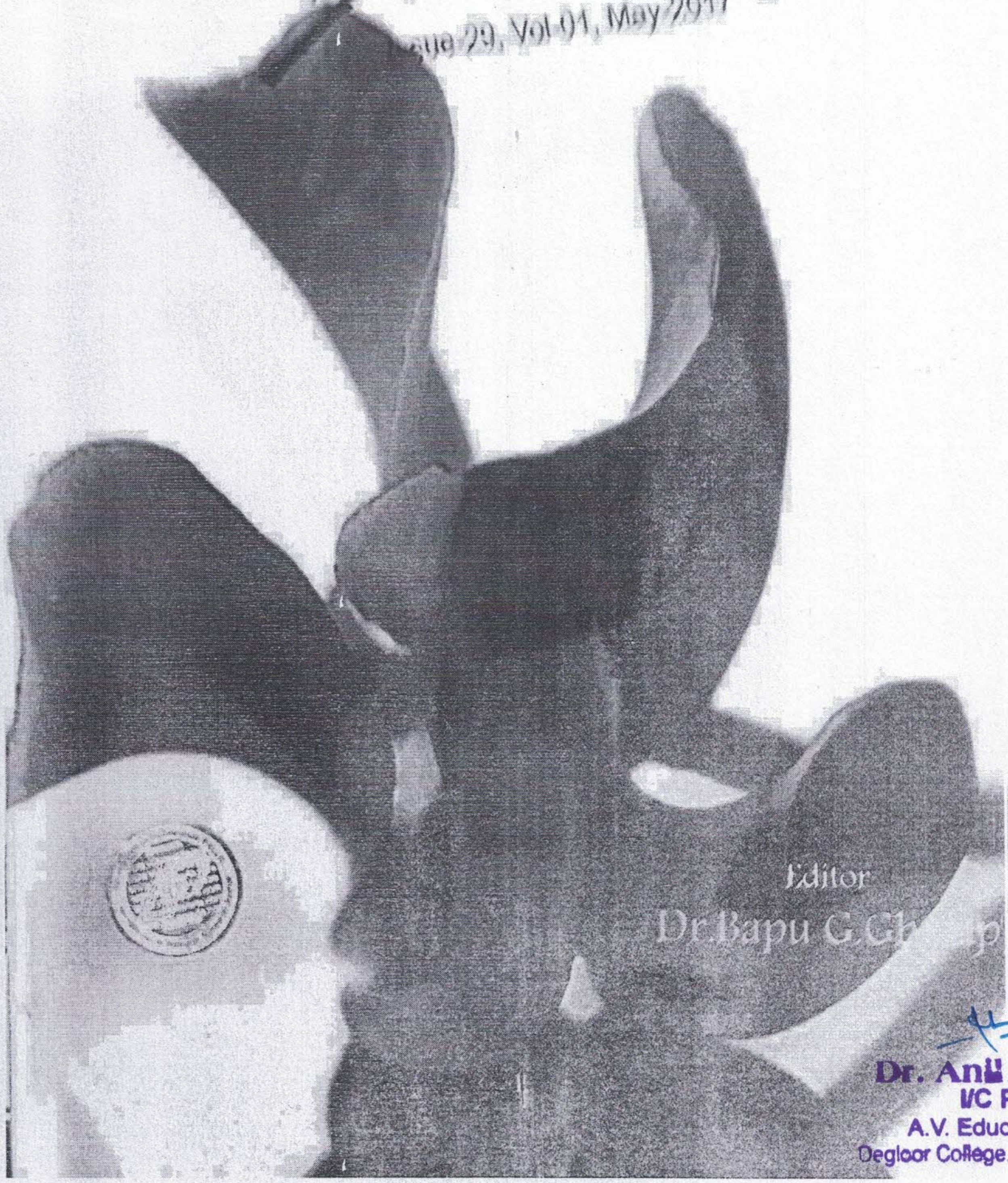

Editor
Dr.Bapu G.Gh...p

ADAT VYAPARI EDUCATION SOCIETY'S
DEGLOOR COLLEGE, DEGLOOR
Dist.Nanded

Dr. Anil Chidrawar
I/C Principal
A.V. Education Society's
Degloor College, Degloor Dist.Nanded

ISSN: 2394 5303 | Impact Factor 4.002(IIJIF) | Printing Area™ International Research journal | April 2017 Issue-29, Vol-01 | 01

ADAT VYAPARI EDUCATION SOCIETY'S DEGLOOR COLLEGE DEGLOOR * Dist.Nanded *

आंतरराष्ट्रीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

प्रिंटिंग एरिया

Printing Area International Interdisciplinary Research Journal in Marathi, Hindi & English Languages

April 2017, Issue-29, Vol-01

Editor

Dr. Bapu g. Gholap

(M.A.Mar.& Pol.Sci.,B.Ed.Ph.D.NET.)

Co-Editor

Dr. Ravindranath Kewat

(M.A. Ph.D.)

"Printed by: Harshwardhan Publication Pvt.Ltd. Published by Ghodke Arc[illegible] Rajendra & Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.P[illegible] Limbaganesh Dist,Beed -431122 (Maharashtra) and Editor Dr. Gholap Bapu Ganpa[illegible]

Reg.No.U74120 MH2013 PTC [illegible]

Harshwardhan Publication Pvt.L[illegible]

At Post Limbaganesh,Tq.Dist.Beed

Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295

harshwardhanpubli@gmail.com, vidyawarta@gmail.com

All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors / www.vidyaw[illegible]

ISSN: 2394 5303 | Impact Factor 4.002(IIJIF) | Printing Area™ International Research Journal | April 2017 Issue-29, Vol-01 | 0

15

तेलंगणा राज्याची चळवळ

माधव चोले
सहाय्यक प्राध्यापक, राज्यशास्त्र विभाग
देगलूर महाविद्यालय, देगलूर

****

तेलंगणा हा प्रांत बहुभाषिक हैद्राबाद राज्याच्या निजाम साम्राज्यातील एक मोठ प्रांत असून तो नैसर्गिक साधन संपत्तीने विपुल आहे. हा प्रांत कधीही प्रत्यक्ष इंग्रज राजवटीखाली गेलेला नाही. तेलंग हा तेलगु शब्दाचा मुस्लीम अपभ्रंश असून खाना म्हणजे राहणे † Ãö तेलंगाखाना' पुढे त्यांचे नाव तेलंगणा पडले. सध्या आंध्रातील कोस्टल आंध्रा आणि रायलसिमा हे ब्रिटिश अमलाखालील मद्रास प्रेसिडेन्सीचे भाग होते. राज्यपुर्नरचना आयोगाने निजाम साम्राज्यातील तेलंगणा आणि मद्रास प्रांतातील सिरकारास आंध्रा आणि रायलसिमा यांना जोडून नवीन आंध्रप्रदेश राज्य निर्माण केले. (१९५६) विशाल आंध्रात समाविष्ट करण्या अगोदरपासून ऐतिहासिक, सांस्कृतिक वेगळेपणा आणि मागासलेपणाच्या कारणांनी स्वतंत्र तेलंगणा राज्याची मागणी करण्यात येत होती. अखेर तिला यश आले. स्वतंत्र तेलंगणा राज्य चळवळीची माहिती पुढीलप्रमाणे आहे.

तेलंगणा उठाव (शेतकऱ्यांचा मुक्ती लढा) :

हैद्राबाद संस्थानिक राज्यात १९४६ ते १९५१ च्या दरम्यान शेतकऱ्यांनी सुरुवातीला स्थानिक सरंजामी जमीनदार नंतर उस्मान आलीखान व असफजहा सातवा यांच्या विरोधात कायदेशीर अतिरिक्त शोषण आणि शेतकऱ्यांची सर्व कर्जे माफ, निर्लेखित करण्याची मागणी करत उठाव केला याचे नेतृत्व साम्यवादी पक्षांने केले. यात अनेक प्रतिष्ठीत व्यक्तींनी सहभाग घेतला होता. या लढ्यात (१९४६ ते १९४८) सुमारे ५ हजार कार्यकर्ते मारले गेले आणि १० हजार नेते कार्यकर्ते यांना तुरुंगात डांबण्यात आले.

स्वातंत्र्योत्तर काळात :

हैद्राबाद राज्याचा निझाम संस्थानिक राज्यांच्या विशेष तरतुदीखाली हैद्राबाद राज्याला स्वतंत्र ठेऊ इच्छित होता त्यांने भारताकडे भुयारी तसेच छत्र मार्गाची मागणी केली होती. परंतु निझाम राज्यातील लोकांनी निझाम सत्तेविरुध्द व त्यांच्या प्रसिध्द रझाकार सैनिकाविरुध्द राज्यभरातून उठाव केला. भारत सरकारनेही "ऑपरेशन पोलो" नावाच्या कार्यवाहीत १७ सप्टेंब[illegible] हैद्राबाद संस्थान भारतीय संघराज्याला जोडले.

स्वातंत्र्यानंतर मद्रासप्रांतातील तमिळ आणि[illegible] राजकारण्यात संघर्ष सुरु झाला. गांधीवादी नेते पोट्टी[illegible] तेलगु भाषिक आंध्रा राज्य निर्माण करण्यासाठी १९ ऑ[illegible] रोजी उपोषण सुरु केले. उपोषणादरम्यान ५६ दिवस[illegible] डिसेंबर १९५२ ला श्रीरामलु यांचे निधन झाले. त्यांच[illegible] लोकांमध्ये सर्वत्र (आंध्रात) असंतोष पसरला परिस्[illegible] जाण्याची शक्यता लक्षात घेऊन नेहरुंनी १ नोव्हेंबर १९[illegible] भाषिक आंध्रा राज्याची स्थापना केली. आंध्रा राज्यात [illegible] कोस्टल आंध्रा आणि रायलसिमा यांचा समावेश करुन[illegible] कर्नुल करण्यात आली.[3]

तेलंगणा आणि आंध्राचे सम्मिलन :

SRC ने तेलंगणा प्रदेशाचे वेगळे राज्य नि[illegible] शिफारस केली होती. पण मुख्यमंत्री बुरगुल्ला राम[illegible] सर्वाधिक तेलंगणा लोक सामिलीकरणाच्या विरोधात [illegible] केंद्रीय काँग्रेस नेतृत्वाच्या आंध्रा-तेलंगणा एकीकरण[illegible] पाठिंबा दिला,[4] होता. २५ नोव्हेंबर १९५५ रोजी आं[illegible] तेलंगणा प्रदेशाला लोकसंख्येच्या प्रमाणात विकासांच्य[illegible] सुरक्षा पुरविण्याचे आश्वासन दिले होते. पण याव[illegible] लोकांचा विश्वास नव्हता पुढे आंध्रा काँग्रेस नेत्यांच[illegible] आणि केंद्रीय नेतृत्वाच्या दबावामुळे तेलंगणा नेते अ[illegible] यांच्यात (जेंटिलमेंट करार)२० फेब्रुवारी १९५६ रो[illegible] विशेष हिताच्या वचनबध्दतेसह सामिलीकरणाचा [illegible] त्यानुसार केंद्रसरकारने १ नोव्हेंबर १९५६ रोजी तेलंग[illegible] आंध्रप्रदेश यांची स्थापना केली. प्रस्तुत कराराने [illegible] प्रशासकीय अधिवास नियम, विविध प्रदेशातील खर्च वि[illegible] तेलंगणातील लोकांना पूर्ण विश्वास देण्यात आला.

आंध्रात सामील झाल्यानंतर तेलंगणाला जे[illegible] करार योजना राज्यविधान सभा आणि लोकसभा यां[illegible] आले त्याचे पालन झालेले नाही. उलट आंध्रातील [illegible] तुलनेत पाणी वाटप, रक्कम वितरण, अंदाजपत्रक[illegible] नोकऱ्यातील प्रमाण या बाबतीत जाणीवपूर्वक [illegible] तेलंगणाला दुर्लक्षित ठेवले. त्यामुळे तेलंगणा स[illegible] राज्याशिवाय पर्याय नसल्याचे सिध्द झाले.[5] उस्मा[illegible] पहिल्यांदा विद्यार्थ्यांनी भेदभाव केल्याच्या विरोध[illegible] आंदोलन केले हे आंदोलन तेलंगणाच्या भागात सर्व[illegible]

१९६९ मध्ये माजी केंद्रीय मंत्री डॉ.[illegible]

ISSN: 2394 5303 | Impact Factor 4.002(IIJIF) | Printing Area™ International Research journal | April 2017 Issue-29, Vol-0[illegible]

ADAT VYAPARI EDUCATION SOCIETY'S DEGLOOR COLLEGE, DEGLOOR Dist. Nanded

नेतृत्वाखाली प्रथक तेलंगणा निर्मितीच्या पार्श्वभूमीवर ''तेलंगणाप्रजा समिती'' स्थापना करुन स्वतंत्र तेलंगणासाठी आंदोलन उभे केले या आंदोलनाला जनतेंनी व्यापक पाठिंबा दिला हा पाठिंबा जाती, धर्म भेदविरहित होता. चळवळीला हिंसक वळण लागले, पोलिसांच्या गोळीबारात हिंसाचारात ३६९ तरुणांचा मृत्यू झाला.[८] इंदिरा गांधीनी तेलंगणाची मागणी फेटाळली आणि १२ एप्रिल १९६९ मध्ये तेलंगणाच्या विकासासाठी ''आठ कलमी योजना'' जाहीरही केली मात्र ही योजना तेलंगणा नेत्यांनी फेटाळली. १९७१ च्या निवडणूकीत तेलंगणा प्रजा समितीला १४ पैकी १० जागा जिंकल्या. मात्र नंतर हा पक्ष काँग्रेस मध्ये विलीन झाला.(१९७२), आणि तेलंगणा आंदोलन थंडावले.

जय आंध्रा चळवळ :

मुलकी कायदयामुळे तेलंगणाच्या भागात आंध्रातील लोकांना नोकरीच्या संधी मिळत नव्हत्या म्हणून त्यांच्या विरोधात मुलकी कायदा रद्द व्हावा अन्यथा आम्हाला स्वतंत्र आंध्रा दयावे या मागणीसाठी चळवळ सुरु झाली त्यालाच जय आंध्रा चळवळ म्हणतात. या चळवळीच्या तीव्रतेमुळे आंध्रात १८ जानेवारी १९७३ रोजी राष्ट्रपती राजवट लागू झाली. ११ जुलै १९७३ रोजी मुल्की कायदयासंदर्भात हैद्राबाद उच्च न्यायालयाने असा निर्णय दिला की, मुलकी कायदा फक्त सुरुवातीच्या काळात लागू राहिल मात्र नंतर येणाऱ्या बढती, ज्येष्ठता यासाठी लागू होणार नाही. त्यामुळे तेलंगणा प्रदेशाला दिलेले संरक्षण (Mulki Rules) राज्य सरकारने २१ सप्टेंबर १९७३ मध्ये 'सहा कलमी' कार्यक्रमाव्दारे क्षीणा/सौम्य केले.

दरम्यानच्या काळात १९७८ व १९८९ मध्ये डॉ.चेत्रा रेड्डी मुख्यमंत्री होऊन पुन्हा काँग्रेसची सत्ता आली पुढे १९८३-८९ व १९९४-९६ पयंतच्या काळात तेलगु देशम पक्षाचे एन.टी.रामराव आणि चंद्राबाबु नायडू यांनी तेलंगणा विकासाला थोडाफार हातभार लावला. हैद्राबादमध्ये उदयोग,माहिती तंत्रज्ञान तसेच मोठी आर्थिक गुंतवणूक केली आणि विकासाला चालना दिली. त्यामुळे तेलंगणेचा मुद्दा प्रभावीपणे पुढे आला नाही.[९]

तेलंगणा राष्ट्र समिती :

कल्वाकुंट्या चंद्रशेखरराव यांनी तेलंगणा राष्ट्रसमिती (२००१) नावाचा पक्ष स्थापन करुन हैद्राबाद राजधानी असलेले तेलंगणा राज्य निर्माण करण्याचा एक कलमी जाहिरनामा घोषीत केला.[१०] नोव्हेंबर २००० मध्ये रालोआ सरकारने तीन नवीन राज्ये निर्माण केली त्यावेळी काँग्रेसने स्वतंत्र तेलंगणा निर्माण करण्याचा प्रस्ताव दिला होता. पण रालोआ सरकारमधील TDP ने स्वतंत्र तेलंगणाला विरोध केलेला होता. तसेच तत्कालीन गृहमंत्री लालकृष्ण आडवानीनेही छोटी राज्ये देशाच्या हितास पुरक नसतात म्हणून तो फेटाळला होता. २००४ च्या विधानसभा आणि संसदीय निवडणूकी [illegible] पृथक तेलंगणाचे आश्वासन दिले.[११] त्यामुळे [illegible] निवडणूका लढविल्या. या निवडणूकीत दो[illegible] केंद्रात युपीए सरकार आले, राज्यात काँग्रेस[illegible] काँग्रेसच्या सामान्य किमान कार्यक्रममध्ये ते[illegible] केला होता.[१२] पण काँग्रेसने वचन न पाळल[illegible] पडले.[१३]

तेदेपाची तेलंगणा बाबतची संदिग्ध[illegible] जुलै २००८ मध्ये देवेंद्र गौड, इ.पेट्टी रेड्डी यांनी [illegible] देऊन ''नव तेलंगणा प्रजा पार्टी'' (NTPP) [illegible] मुख्य भूमिकेसह केली. चिरंजीवीच्या 'प्रजा रा[illegible]' [illegible] तेलंगणाला पाठिंबा दिला होता. नंतर NTPP [illegible] झाली, कारण दोघांचेही उद्देश सारखेच हो[illegible] काँग्रेसमध्ये विलीन झाली.

२००४ ते २००९ या काळात [illegible] सौम्य झाली होती. याचे कारण म्हणजे डॉ[illegible] राज्यात काँग्रेसला बळकटी दिली. त्याचबरोब[illegible] विकासाला प्राधान्य दिले होते. तसेच २००[illegible] चंद्रशेखर राव आणि चंद्राबाबु नायडु यांच्या [illegible] सिध्द झाल होता. तसेच राव यांच्या TR[illegible] फारच कमी जागा मिळाल्यामुळे तेलंगणा लो[illegible] नको आहे असा अर्थ काढण्यात आला हो[illegible]

डॉ.राजशेखर रेड्डी यांच्या अपघाती [illegible] रावने समर्थकांची जमवा-जमव करुन तेलंगण[illegible] केले.काँग्रेसने संसदेमध्ये तेलंगणाचे विधेयक [illegible] राव यांनी २९ नोव्हेंबर २००९ रोजी अमरण [illegible] उपोषण चालू असतांनाच तेलंगणात ६ व ७ [illegible] तेलंगणात कडकडीत बंद पाळण्यात आला [illegible] सहभाग घेतला होता.[१५] रावची तब्येत खाला[illegible] लोकांचा पाठिंबा लक्षात घेता सर्वच पक्षांनी ते[illegible] होता. काँग्रेसने दबावाखाली येऊन ९ डिसेंबर [illegible] तेलंगणाची घोषणा केली. त्यामुळे रावला प्र[illegible] तेलंगणात जल्लोषाचे वातावरण तर सीमांध्र[illegible] आंदोलन व्यापाक झाले. अर्थात आंध्रा विरुध्द [illegible] आमने-सामने सुरु झाले. हा वाढलेला पेच लक्ष[illegible] २००९ रोजी भारत सरकारने सर्व पक्षांचे ए[illegible] सरकार कोणतीही कार्यवाही करणार नाही [illegible] सीमांध्रातील व्यापक आंदोलन पाहून तेदेपा आ[illegible]

तेलंगणाचे समर्थन मागे घेऊन अखंड आंध्राचे समर्थन केले.

सर्वपक्षीय कृती समिती (JAC) ने केंद्र सरकारने आपली भूमिका बदलून तेलंगणाची निर्मिती करावी म्हणून साखळी उपोषण सुरु केले. तसेच आंदोलन ही चालूच होते. सरकारने तेलंगणा मुदयाची पाहणी करण्यासाठी श्रीकृष्ण समिती निर्माण केली. या समितीने ६ जानेवारी २०११ मध्ये आपला अहवाल सादर केला. प्रस्तुत समितीने अंखड आंध्रा कायम ठेवून तेलंगणाच्या विकासासाठी घटनात्मक उपाय म्हणून 'तेलंगणा प्रादेशिक परिषद' स्थापण्याचा सल्ला दिला होता. तेलंगणा नेत्यांनी मात्र स्वतंत्र तेलंगणाचे समर्थन करत आंदोलन चालुच ठेवले होते.[१७]

१७ फेब्रुवारी २०११ रोजी शासकीय कर्मचाऱ्यांनी सतत १६ दिवस असहकार आंदोलन केले या आंदोलनात ३ लाख कर्मचाऱ्यांनी भाग घेतला. आणि प्रतिदिवस १०० कोटी रुपयांचे नुकसान झाले.[१८] TJAC ने १० मार्च २०११ रोजी हैद्राबादमध्ये मिलियन मार्चचे आयोजन केले होते. मात्र शासनाने नाकारले, पूर्वतयारी म्हणून शासनाने अनेक कार्यकर्त्यांना अटक केली, वाहतूक व्यवस्था बंद केली. सुरक्षा दल तैनात केले तरी सुध्दा ५० ते १०० हजार कार्यकर्त्यांनी मिलियन मार्चमध्ये सहभाग घेतला. कार्यकर्त्यांनी प्रतिष्ठीत व्यक्तीचे पुतळे फोडले, वाहनांची नासधुस केलेली होती.

प्रस्तावित तेलंगणा राज्यातील एम.आय.एम चे ७, काँग्रेसचे ९, दोन मंत्री, उपसभापती आणि उपमुख्यमंत्र्यासह, CPM चे एक वगळून उर्वरित सर्वपक्षीय, आमदार,खासदार यांनी तेलंगणा निर्मितीला उशीर होतअसल्याबद्दल राजीनामे दिले.[१९]

सर्व लोकांचा संप :

१३ सप्टेंबर २०११ रोजी TJAC तर्फे तेलंगणात सर्व लोकांचा संप पुकारण्यात आला हा संप १८ दिवसापर्यंत चालू होता या संपात शासकीय, गैरशासकीय सर्वच कर्मचाऱ्यांनी भाग घेतला होता. या संपामुळे न्यायालयीन कामकाज, पूर्ण प्रशासकीय कामकाज,शाळा, महाविद्यालये बंद होते. वीज संकट निर्माण झाले रेल्वे वाहतूक, रोड वाहतूक बंद करण्यात आली होती. अर्थात लाखो लोकांनी या आंदोलनात भाग घेतला होता.

तेलंगणा चळवळ २०१२ :

तेलंगणामध्ये सतत व्यक्तीगत स्तरावर, पक्षांच्या स्तरावर, आंदोलन चालुच होते. तेलंगणासाठी यात्रा काढणे, उपोषण करणे हे सत्र चालुच होते. तेलंगणात ६ विधानसभासाठी झालेल्या पोटनिवडणूकीत चार जागा TRS ने जिंकल्या एक काँग्रेसने तर एक TDP बाह्य उमेदवारांनी जिंकली या निवडणुकीत काँग्रेस आणि TDP उमेदवारांच्या अनामत रकमा जप्त झाल्या होत्या.[२०,२१] जून२०१२ रोजी १८ विधानसभा जागासाठी झालेल्या निवडणूकी[illegible] १५ [illegible] YSRCP ने तर एक काँग्रेसने जिंकली एक TRS [illegible] YSRCP उमेदवारांशी मॅनेज करुन जिंकली एक TD[illegible]. अर्थात या निवडणूकीत TDP आणि काँग्रेसला पराभ[illegible] जावे लागले.[२२,२३] चंद्रशेखर राव यांचे एका बाजूने [illegible] आंदोलन चालू तर दुसऱ्या बाजूने काँग्रेस श्रेष्ठींना [illegible] घेणे, आणि झालेल्या निर्णयाबाबत जनतेशी संवाद [illegible] होते. अर्थात या आंदोलनातून तेलंगणाविषयीचा काँग्रेसचा [illegible] विचार वाढत गेला.

३० सप्टेंबर २०१२ ही तेलंगणा निर्मितीची [illegible] केंद्रासाठी निर्धारित करत तेलंगणा कृती समितीने दांडी मा[illegible] [illegible][२४] सुरुवातीला शास[illegible] नाकारली पण चर्चेअंती कांही अटीवर मार्च काढण्याची [illegible] [२५,२६] पण शासनाने बंदोबस्त कडेकोट केलेला होता. ने[illegible] तेलंगणा मार्च काढण्यात आली यात तीन लाख लो[illegible] घेतला होता पण आंदोलकांनी वाहनांना आगी लावल[illegible] घातला, तोडफोड केली. पोलिसांनी अश्रुधूर आणि प[illegible] सोडले या मार्चमध्ये शासकीय पातळीवर ६०,०००० रुप[illegible] झाल्याचे दाखविले आहे. TJAC च्या कार्यकर्त्यां[illegible] गुन्हेगारीचे खटले दाखल केले.[२७]

तेलंगणा चळवळ २०१३ : २८ डिसेंबर २०१२ च्या सर्व[illegible] तेलंगणाला MIM आणि (CPI (M) वगळता सर्वच प[illegible] दिला, YSRCP ने तठस्थतेची भूमिका घेतली होती [illegible] तेलंगणानिर्मितीस उशीर होत असल्याबद्दल NH रा[illegible] बंद केला होता.[२८] एप्रिल २०१३ मध्ये काँग्रेसच्या ५ [illegible] संसदेच्या प्रवेशव्दारावर बसून राहुन तेलंगणाची [illegible] TJAC ने दिल्लीच्या जंतर-मंतरवर संसद यात्रा रॅल[illegible] केले. ११ मे २०१३ रोजी TDP नेते कडीयामा श्रीहा[illegible] संदिग्ध भूमिकेला कंटाळून TRS मध्ये गेले.[२९] २ जू[illegible] काँग्रेसचे दोन खासदार जी. विवेकानंद आणि मंदा [illegible] एक माजी कॉंग्रेस राज्यप्रमुख के.केशवाराव यांनी तेलं[illegible] विलंब होत असल्याबद्दल TRS मध्ये गेले.[३०]

TJAC ने १४ जून २०१३ रोजी हैद्राब[illegible] विधानसभेला घेराव घालण्याचे ठरविले. पण शासना[illegible] मिलियन मार्च मध्ये लेखी आश्वासन न पाळल्याने परवा[illegible] सर्वत्र पोलिसांनी कार्यकर्त्यांची धरपकड केली. वि[illegible] विदयार्थ्यांनी कार्यकर्त्यांनी चलो असेम्बंली मार्च पूर्ण [illegible] लोकांनी यामध्ये भाग घेतला होता.[३१,३२]

ISSN: 2394 5303 | Impact Factor 4.002(IIJIF) | Printing Area™ International Research journal | April 201[illegible] Issue-29, Vo[illegible]

तेलंगणानिर्मितीला हिरवा कंदील :

२००९ पासून सातत्याने तेलंगणानिर्मितीसाठीचे JAC, TJAC ने केलेले आंदोलन, बंद, मोर्चे, घेराव, उपोषण, आत्महत्या चालुच होत्या. TRS चे नेते चंद्रशेखर रावच्या नेतृत्वात आंदोलनही चालुच होते. अर्थात या आंदोलनाला मिळालेला लोकांचा पाठिंबा सर्वच स्तरातून मोठ्या प्रमाणात होता. पोटनिवडणूकीत काँग्रेसला आलेले अपयश, काँग्रेस आणि TDP नेत्यांनी TRS मध्ये पक्षांतर केले, TRS ला पोटनिवडणूकीत भरगच्च यश आले होते. तसेच जून २०१३ मध्ये राज्यांतर्गत निवडणूकीसाठी केलेल्या सर्वेमध्ये काँग्रेसचा पराभव दाखविलेला होता आणि TRS व YSRCP ला भरगच्च यश दाखविले होते ही परिस्थिती लक्षात घेता काँग्रेस कार्यकारिणीने ३० जुलै २०१३ रोजी आंध्रा विभाजन ठराव मान्य केला त्यानुसार १० जिल्हे तेलंगणा राज्यात तर उर्वरित रायलसिमाचे चार जिल्हे आणि आंध्राचे ९ जिल्हे असे १३ जिल्ह्यांचा समावेश सीमांध्रात असेल आणि १० वर्षासाठी हैद्राबाद संयुक्त राजधानी असेल असे ठरले.[33] तेलंगणा निर्णयानंतर सीमांध्रात अखंड आंध्रासाठी तीव्र आंदोलन सुरु झाले ३१ जुलै, १,२,३, ऑगस्ट २०१३ रोजी कडकडीत बंद पाळण्यात आला. तीन विद्यार्थ्यांनी आत्महत्या केल्या. मंत्र्यांनी आमदारांनी राजीनामे दिले. हा बंद शासकीय आणि गैरशासकीय सर्वच संघटनानी पाळला. सरकारने निमलष्करी दल तैनात केल्याने मोठ्या घटना घडल्या नाहीत.[34] संसदेच्या पावसाळी अधिवेशनात सीमांध्रातील काँग्रेस आणि तेदेपा खासदारांनी गोंधळ घातल्याने काँग्रेसच्या आठ आणि तेदेपाच्या चार खासदारांचे निलंबन केले[35]

तेलंगणाच्या निर्णयानंतर तेदेपा आणि YSRCP ने आपली तेलंगणाबावत तळ्यात-मळ्यात असणारी भूमिका सोडून स्वतःच्या राजकीय अस्तित्वासाठी सीमांध्रात अखंड आंध्राची बाजू घेत आंदोलनाचा फायदा करुन घेण्याचा प्रयत्न केला. ३ ऑक्टोबर २०१३ रोजी केंद्रीय मंत्रीमंडळाने तेलंगणाला संमती देऊन विभाजनासाठी एका मंत्रीगटाची स्थापना केली. या निर्णयानंतर AJAC ने सीमांध्रात ७२ तासांचा कडकडीत बंद पाळण्यात आला या बंदला शासकीय गैरशासकीय सर्वच संघटनांनी पाठिंबा दिला रेल्वे वाहतूक बंद करण्यात आली सीमांध्रातील चार केंद्रीय मंत्र्यांनी राजीनामे दिले.[36] ७० हजार वीज कर्मचाऱ्यांनी बंद मध्ये भाग घेतला. या आंदोलनाचा येणाऱ्या निवडणूकीत फायदा घेण्यासाठी तेदेपाचे चंद्राबाबु नायडु आणि YSRCP चे जगनमोहन यांनी उपोषण सुरु करुन अखंड आंध्राची मागणी सुरु केली होते.[37] विजयनगरमध्ये आंदोलनाला हिंसक वळण लागल्याने संचारबंदी लागू करण्यात आली ही संचारबंदी ६ दिवस होती. वीज कर्मचाऱ्यांच्या संपामुळे अभुतपूर्व वीजनिर्मितीची कोंडी निर्माण झाली. पूर्ण सीमांध्र अंधारात बुड[illegible] आंध्राच्या किनारी भागात १०, ११ ऑक्टो[illegible] आल्याने आंदोलन शमले आणि वीज[illegible] घेतला.[38]

एकंदरीत तेलंगणा राज्याच्या आंदो[illegible] जनतेचा व्यापक पाठिंबा सर्वच स्तरात[illegible] मुदयावर तेलंगणा समर्थक पक्षांना निव[illegible] यश मिळत गेले, ज्या पक्षानी तेलंगणाला वि[illegible] सामोरे जावे लागले. ही वस्तुस्थिती [illegible] सामाजिक आणि सांस्कृतिक आधार प्रा[illegible] काँग्रेसला स्वतंत्र तेलंगणा राज्य निर्माण [illegible].

References :-

१. Arutla, Ramachandra Redd[illegible] (१९८[illegible]) [illegible] Struggle: Memoirs. New Delhi: [illegible]ople's [illegible] House. OCLC १२६६६४१६
२. History of communist par[illegible]
३. "History and Cultur[illegible] Independence Era" A[illegible]online[illegible] www.aponline. gov.in/qui[illegible]k% [illegible] cult/history post.htmi. २०[illegible]
४. Pro-Telangana Crowd [illegible] minster at airport, Hydera[illegible]d CM [illegible] people: Abide by High com[illegible] Page ८ of Nov १६, १९५५ In[illegible]ian Exp[illegible]
५. New Telugu state to be [illegible]lled H[illegible] Regional Council for Tel[illegible] Feb २१, १९५६ Indian Expr[illegible].
६. "Telangana Developement for[illegible] Telangana org.http://ww[illegible] tel[illegible] Papers.asp. २०१०-०९-०४
७. "Telangana tantrum". Hindu[illegible] http://ww.hinduonnet.com/[illegible] ries/२००६०९२२००३३०३४००.[illegible]m. [illegible]
८. "Indin". Lcweb२.loc.go[illegible].http://[illegible] loc.gov/cgi-bin/query/r?fr[illegible]cstdy [illegible] (DOCID+in ००७५). २०१०-०९-१४.
९. "Front Page: Sushm[illegible] Pitc[illegible] Telangana". The Hindu २[illegible]

१०. "Amin jafri, Syed (२००१-०५-१७). Massive rally demands Telangana state".rediff.com. http://ia.regiff.com.

११. "Controversy over SRCblows over". Andhra Pradesh (The Hindu). २००४-०३-०५ http://www.hindu.com/२००४/०३/

१२. "Common Mininum Programme of the congress led United Progressive Alliance". Indian National Congress. May २००४. Archived from the orgiginal ०७ २००७-१२-१२. http://web.archive.org./web/२००७ १२१२०८४८४६८.

१३. "TRS withdraws support to UPA govt". rediff.com.२००६-०९-२३. http://ia.rediff.com news/२००६/sep/२३trs१.him. २००८-०२-१६.

१४. Government forcibly administers saline to end KCR's fast.

१५. Colleges in Telangana closed for १५ days.

१६. AP: Non-Telangana areas erupt in protests.

१७. Separtate Telangana State only solution: KCR

१८. Telangana fury is costing AP ८०० cr a day.

१९. TRS Takes quitters list to १००.

२०. Kamareddy Assembly | Assembly Elections.

२१. Adilabad Assembly | Assembley Elections.

२२. Telanganna fury sings Congress in Andhra

२३. In Andhara Pradesh by-poolls, pro-Telangana TRS scores big| NDTV. com.

२४. "Telangana: TRS wants more talks with Congress".Ibnlive.in.com.२०१२-१०-०४.

२५. "Telangana Million March banned by government will take place, vow activists". २७ September २०१२

२६. 'Telangana groups, government heading for confronation over marh'२७ Sep-२०१२

२७. "Violence mars. Telangana March in hyderabad." Indian Express. १ October २०१२

२८. "TRS disposes proposal : no entry fo TDP into T-JAC".Times of India. ३१ January २०१३

२९. "Hyderabad simmers as Congress p... of Telangana Call". Times of India. ३... January२०१३

३०. "२ MPs, Keshava Rao join Telangana Rashtra Samithi". Wednesday, June ५,२०१३/ ०४:४०AM IST.Business Standard.

३१. "Telanagana agitation returns on centre stage". The Hindu. १४ June २०१३

३२. "Iron fist on Telangana protesters, band called today". Indian Express. १४ June २०१३

३३. समसामाईक लेख, सप्टेंबर २०१३, 'तेलंगणा भारत का २... वा राज्य' क्रॉनिकल पृष्ठ १७.

३४. दै.सकाळ, २४ ऑगस्ट २०१३, औरंगाबाद.

३५. दै.सकाळ, २४ ऑगस्ट २०१३, औरंगाबाद.

३६. दै.सकाळ, २४ ऑगस्ट २०१३, औरंगाबाद.

३७. श्रीनिवासन जनयला, ५ ऑक्टोबर २०१३, एक्सा... वृत्त से... लोकसत्ता, हैद्राबाद पृष्ठ ९

३८. सकाळ ६ ऑक्टोबर २०१३, मुंबई, पृष्ठ २

□□□

www.विद्यावार्ता.कॉम

|| वेथे शब्दब्रम्ह कवळलं ||

Dr. Anil Chidrawar
I/C Principal
A.V. Education Society's
Degloor College, Degloor Dist.Nanded